

<http://dx.doi.org/10.16926/zh.2019.18.12>

Mariusz ŻYMIERSKI

<https://orcid.org/0000-0003-4442-6241>

Uniwersytet Humanistyczno-Przyrodniczy im. Jana Długosza w Częstochowie

Współczesne nośniki kultury historycznej na przykładzie dwóch wydawnictw z powiatu lublinieckiego

[rec.] Bogusław HRYCYK, *Śladami historii – przewodnik historyczny*, Lubliniec: Drukarnia Sil-Vega-Druk, 2018, ss. 61; Małgorzata GRABOLUS, Piotr GRABOLUS, *Franciszka Ciemienga z Kanusa. Wspomnienia*. Lubliniec: Wydawnictwo św. Macieja Apostoła, 2019, ss. 47

Streszczenie

Niniejsza recenzja stanowi analizę treści dwóch publikacji dotyczących powiatu lublinieckiego. Zawarte w niej materiały przedstawiają bogactwo tej ziemi. Autorzy w przystępny sposób ukazują, iż zabytki, sztuka, malarstwo, muzyka oraz ludzie i ich losy tworzą szeroko pojętą kulturę historyczną, będącą zarazem ponadwymiarowym nośnikiem nie pozwalającym czytelnikom o lokalnej historii, o tym skąd się wywodzą.

Słowa kluczowe: ziemia lubliniecka, kultura historyczna, Franciszka Ciemienga, Kanus.

Do współczesnych nośników kultury historycznej zaliczamy wydawnictwa popularne poświęcone różnym aspektom dziejów lokalnych, regionalnych i narodowych. Badacz tego typu przekazów, stanowiących zainteresowanie szeroko pojętej dydaktyki historii, ujawni je w najmniejszych nawet środowiskach Polski „powiatowej i gminnej”. Posłużmy się przykładem powiatu lublinieckiego. W jego ramie przestrzennej, w ciągu ostatnich lat informacje dotyczące wyżej wymienionego zagadnienia możemy odnaleźć w różnego typu publikacjach ukazujących się w poszczególnych gminach.

Te stricte lokalne wydawnictwa – książki, broszurki, dzienniki, tygodniki, zajmujące się przekazywaniem wiedzy historycznej oraz wydarzeniami z regionu, o niewielkim nakładzie i zasięgu często ograniczającym się do jednej gminy, są niejednokrotnie zadziwiająco szczegółowe w relacjonowaniu miejscowych wydarzeń i zjawisk kulturowo-historycznych. Istotnym problemem jest jednak brak ich w bibliografiach jak również w zbiorach bibliotek.

Ważnym nośnikiem kultury historycznej regionu lublinieckiego jest kwartalnik społeczno-kulturalny „Ziemia Lubliniecka”, wydawany od 2007 r. z inicjatywy Starostwa Powiatowego w Lublińcu. Na stronach tej gazety bardzo często ukazują się artykuły dotyczące historii regionu oraz materiały pozwalające identyfikować kręgi inicjacji różnych form kultury historycznej Lublińca i jego okolic. Wśród ich autorów nie brakuje profesjonalnych historyków, ale najczęściej są to amatorzy historii urzeczeni niewątpliwym wdziękiem lokalnej Klio. Do tych ostatnich należy zaliczyć Bogusława Hrycyka, gorliwego propagatora różnych odmian historii, a zarazem autora jednej z dwóch recenzowanych tutaj niewielkich publikacji.

Bogusław Hrycyk, emerytowanego nauczyciel muzyki, a obecnie redaktor „Ziemi Lublinieckiej”, wielokrotnie już zamieszczał w tym piśmie artykuły dotyczące historii regionu, zaś recenzowana publikacja stanowiąca pokłosie jego pasji historycznych i krajoznawczych. Warto też podkreślić, że jest to pierwsza publikacja monograficzna w dorobku Hrycyka.

Książka *Śladami historii – przewodnik historyczny*¹ dostarcza informacji umożliwiających podróż po dworach i pałacach powiatu lublinieckiego, ale są w niej scharakteryzowane także inne ważne miejsca dla ziemi lublinieckiej. Autor w przystępny sposób przekonuje, iż kultura, sztuka, malarstwo, muzyka oraz ludzie i ich losy tworzą szeroko pojętą cywilizację. Jego celem było, aby mieszkańcy regionu nie zapominali o lokalnej historii, o tym skąd się wywodzą. Ma ona też posłużyć jako przewodnik tym wszystkim, którzy zapragną odwiedzić ziemię lubliniecką i zagłębić się w zawile losy jej związków z sąsiadami. Książka jest dedykowana żonie i rodzinie autora.

Podjęta problematyka została przedstawiona na 61 stronach. Konstrukcja pracy jest klarowna i logiczna, nie budzi zastrzeżeń. Składa się ze wstępu, czterech części, tworzących główny szkielet opracowania. Po słowie wstępnym odnajdujemy mapy przedstawiające powiat lubliniecki z zaznaczonymi licznymi zabytkami kultury świeckiej, sakralnej oraz wytyczonymi szlakami turystycznymi. Jest to dobre posunięcie autora, gdyż w przejrzysty sposób zapoznaje czytelnika z pozycjami przewodnika historycznego, umiejscawiając je zarazem w przestrzeni.

W ramach części drugiej dostarczono bardzo szerokie spektrum informacji na temat historii powiatu lublinieckiego. Zawarte są w nim informacje dotyczące dworów i pałaców w poszczególnych miejscowościach – Ciasna, Patoka, Wę-

¹ Bogusław HRYCYK, *Śladami historii – przewodnik historyczny*, Lubliniec 2018, ss. 61.

dzina, Sieraków Śląski, Kochanowice, Kochcice, Koszęcin, Gwoździany, Draliny, Czarny Las, Wieźbie. Są to jedynie krótkie notatki informacyjne, gdzie autor wykazuje się talentem popularyzatora tego obszaru. Czytelnik z każdą przeczytaną stroną przekonuje się, iż korzystając z przewodnika, w bardzo łatwy sposób może zapoznać się z historią opisywanych terenów. Bierze się to ze skrupulatnie przytaczanych przez autora opisów miejsc. Dodatkowym walorem są liczne zdjęcia opisywanych miejsc i rysunki herbów, przez co książka nabiera cech albumowych. Omawiany fragment posiada dużą wartość kulturoznawczą. Jest interesującym, syntetycznym kompendium ukazującym bogactwo kultury historycznej najbliższej okolicy.

Część trzecia przedstawia charakterystykę wybranych sanktuariów religijnych jako ważnych miejsc dla ziemi lublinieckiej oraz jej mieszkańców. Mowa tu między innymi o Górze św. Anny, Piekarach Śląskich oraz Jasnej Górze. Autor w przystępny sposób informuje o powodach, dla których odwiedzający te miejsca dawni, jak i współcześni pielgrzymi, są zachwyceni zgromadzonymi tam dziełami sztuki. Miejsca te są naturalnym łącznikiem przeszłości z teraźniejszością, o wielopłaszczyznowym przekazie, bogatym w różnego rodzaju treści kultury historycznej.

W czwartej części znajdziemy przede wszystkim dokumentację licznych zrealizowanych przedsięwzięć turystycznych autora. Wędrując do Paryża, Bawarii, Drezna, Berlina, Lwowa oraz Pragi, miejsc odległych od bliskiego mu środowiska lokalnego, starał się odczytywać szybko zmieniającą się wokół nas rzeczywistość. Historia krajów i regionów, sąsiadów bliższych i dalszych, z całą pewnością pozwala lepiej zrozumieć i poznać dzieje tworzenia się i powstawania poszczególnych narodów i państw. Pozwala także lepiej zrozumieć własną historię w odniesieniu do całej Europy. W tym fragmencie kultura historyczna ziemi lublinieckiej jest rozpatrywana jako integralna część cywilizacji europejskiej. Choć nakreślony w ten sposób obraz może wydawać się zbyt globalny to nie należy traktować tego jako mankament. Bogusław Hrycyk nie chce zamknąć świadomości swoich czytelników jedynie w obszarze najbliższego środowiska, lecz pragnie poszerzyć ją o wiedzę o jego związku z kulturą innych krajów europejskich.

Dużą zaletą recenzowanej publikacji jest zrozumiały, przejrzysty przekaz. Zastanawiające jest umiejscowienie odnośników do fotografii i grafiki w kończącej książkę bibliografii i netografii. Zastosowanie tego rozwiązania nie odrywa uwagi czytelnika od treści, lecz może sprawić pewien kłopot, gdy chce się znaleźć źródło informacji. Taki zabieg techniczny nie umniejsza jednak w żaden sposób treści książki.

Drugą recenzowaną książką jest opracowanie poświęcone Franciszce Ciemiendzie z Kanusa, przygotowane przez Małgorzatę i Piotra Grabolusów². Autorzy książki, notabene mieszkańcy Kanusa pod Lublińcem, zajmują się historią

² Małgorzata GRABOLUS, Piotr GRABOLUS, *Franciszka Ciemienga z Kanusa. Wspomnienia*, Lubliniec 2019, ss. 47.

swojej Małej Ojczyzny z zamiłowania. Ich praca zawodowa nie jest w żaden sposób powiązana z profesjonalnym uprawianiem historii. Są oni przykładem tego, iż człowiek, może nie do końca tego świadomy, zaczyna utożsamiać swój świat z miejscem, w którym mieszka. Rodzinna okolica jest nośnikiem wartości regionalnych zapisanych w obiektach dziedzictwa materialnego, obyczajach środowiska lokalnego, losach ludzi. Każdy, kto sobie to uświadomi, może stać się „strażnikiem” i popularyzatorem dziedzictwa regionalnego poprzez zaczerpnięcie i spożytkowanie tkwiących w nim wartości. Tak stało się w przypadku Małgorzaty i Piotra Grabolusów. Ich postawa czynnych regionalistów ujawniła się w wyniku zakorzenienia w rodzinnej tradycji. Nie ma bowiem przywiązania do regionu bez znajomości przeszłości tego obszaru i wielorakich związków z jego zawartością społeczną. Mówimy tu nie tylko o płaszczyźnie środowiska społecznego, położenia ekonomicznego, ale przede wszystkim uwarunkowań etnicznych, kulturowych i politycznych.

Książka *Franciszka Ciemienga z Kanusa* jest drugą publikacją Grabolusów dotyczącą historii tego terenu³. Dotyczy jednej z najbardziej rozpoznawalnych postaci lokalnej tradycji – Francki z Kanusa, pochodzącej z okolic Lubecka. Choć w przekonaniu miejscowej ludności Franciszka Ciemienga zmarła w aurze świętości, to władze kościelne dotąd nie wypowiedziały się w sprawie jej dziwnych „zabrań”⁴. Ludność okoliczna czci ją jako pobożną charyzmatyczkę, która uczyła ludzi wytrwałej modlitwy i służyła radą w codziennych sprawach. Postać Francki z Kanusa oraz jej kult jest przejawem pewnej kultury historycznej, pewnej obyczajowości, pewnego etosu społecznego. Opisowana publikacja przeznaczona jest dla tych, którym postać Franciszki Ciemiengi nie jest obojętna. Dla osób odwiedzających jej grób, zagrodę, gdzie mieszkała, proszących o wstawienie u Boga.

Zaprezentowany w pracy materiał, należy uznać za cenny, ponieważ wnosi on dużo nowych, wcześniej niepublikowanych informacji. Podjęta problematyka została zaprezentowana na 47 stronach, zawierających treści stanowiące kontynuację badań nad sanktuarium w Lubecku⁵. W recenzowanej pracy nie wyodrębniono rozdziałów. Po słowie wstępu napotykamy na kilkunastu stronicowy materiał dotyczący życia Franciszki Ciemiengi, przeplatany charakterystyką najbliższej okolicy. Mocną stroną pracy są wspomnienia osób, które miały styczność z bohaterką, zebrane przez Grabolusów w czasie badań archiwalnych. Odznaczają się dużą wartością naukową, gdyż w znacznej części nie były jeszcze publikowane.

Dla lepszego poznania sylwetki Franciszki Ciemiengi autorzy zamieścili kilka informacji biograficznych już we wstępie pracy. W jego dalszej części sub-

³ M. GRABOLUS, P. GRABOLUS, *Żołnierze Cesarstwa Niemieckiego z ówczesnej Parafii Lubecko na frontach I wojny światowej*, Kalety 2018.

⁴ Mianem „zabrań” określano stany olśnienia, których doznawała Franciszka Ciemienga podczas modlitwy.

⁵ Andrzej BARTYSIEWICZ, *Sanktuarium Matki Boskiej Lubeckiej*, Lubliniec 2005.

telnie przenoszą czytelnika w atmosferę tamtych lat. Warto zwrócić uwagę, że treści te są szeroko wykorzystywane przez badaczy oraz historyków pogłębiających wiedzę analizowanego zagadnienia.

Omawiana książka posiada dużą wartość poznawczą. Podążając za myślą autorów, można stwierdzić, że publikacja powstała w związku z niesłabnącym zainteresowaniem i fascynacją życiem i działalnością Franciszki z Kanusa.

Dużą zaletą niniejszej publikacji jest zrozumiała, przejrzysta treść. Pracę wzbogacają liczne fotografie oraz wycinki z ksiąg parafialnych. Zastanawia jednak kwestia umiejscowienia wyjaśnienia nazwy przysiółka Kanus w końcowym fragmencie publikacji. Taki zapis nie umniejsza jednak w żaden sposób treści książki. Podsumowując, uznać należy, iż prezentowana praca stanowi istotny wkład w upamiętnienie postaci Francki z Kanusa. Zachęca do zapoznania się z jej życiorysem oraz do odwiedzenia miejsc z nią związanych. Konstruowanie i przekazywanie wiedzy o regionie w publikacji odbywa się w sposób wielowymiarowy, łączący pokolenia, stwarzający warunki do podejmowania dalszych badań nad życiem bohaterki.

Reasumując, można stwierdzić, iż omawiane pozycje zawierają treści umożliwiające czytelnikowi poznanie i utożsamienie się z dziedzictwem ziemi lublinieckiej. To przykład sytuacji, w której książka staje się nośnikiem wartości kulturowych, wartości, które tkwią w otoczeniu każdego z nas.

Contemporary mediums of historical culture on the basis of two publishing houses from Lubliniec district

[rev.] Bogusław HRYCYK, *Śladami historii – przewodnik historyczny*,

Lubliniec: Drukarnia Sil-Vega-Druk, 2018, pp. 61; Małgorzata

GRABOLUS, Piotr GRABOLUS, *Franciszka Ciemienga z Kanusa.*

Wspomnienia. Lubliniec: Wydawnictwo św. Macieja Apostoła, 2019, pp. 47

Summary

This review is an analysis of the content of two publications concerning Lubliniec district. The materials included present the natural wealth of this land. The authors in an accessible way show that monuments, art, painting, music and people create a broadly understood historical culture, which is also an oversized medium that does not allow readers to forget about local history and where they come from.

Keywords: Lubliniec area, historical culture, Franciszka Ciemienga, Kanus.